

OSNOVE ZA RAZUMIJEVANJE BIBLIJE

Gerhard F. Hasel

Dr. Gerhard F. Hasel doktorirao je na Sveučilištu Vanderbilt a bio je redovni profesor teologije Staroga zavjeta na Sveučilištu Andrews, Michigan, SAD.

SAŽETAK:

Osnove za razumijevanje Biblije

Premda postoje mnogi različiti pokušaji da se Biblija razumije, namjera pisca ovog članka nije opisivati sve višestruke pokušaje u tom smislu i njihove rezultate. Teško nam je međutim izbjeći zaključak, bar u općim crtama, da je cijela povijest kršćanske Crkve zapravo povijest biblijske interpretacije. Ova zamjedba samo pridonosi važnosti valjane osnove za razumijevanje Pisma. U ovome članku autor primarno raspravlja o nadahnuću i zaključuje da sve metode ili modele biblijske interpretacije valja konačno ispitati uz pomoć biblijskog samosvjedočanstva.

Premda postoje mnogi različiti pokušaji da se Biblija razumije, namjera pisca ovog članka nije opisivati sve višestruke pokušaje u tom smislu i njihove rezultate.¹ Teško nam je međutim izbjeći zaključak, bar u općim crtama, da je cijela povijest kršćanske Crkve zapravo povijest biblijske interpretacije.² Ova zamjedba samo pridonosi važnosti valjane osnove za razumijevanje Pisma.

1 Za pregled tumačenja Biblije vidi S. L. Greenslade, ur., *The Cambridge History of the Bible* (Cambridge: At the University Press, 1963); D. E. Nineham, ur., *The Church's Use of the Bible, Past and Present* (London: S.P.C.K., 1963); R.M. Grant, *A Short History of the Interpretation of the Bible*, 2. izd. (New York: The Macmillan Company, 1963); J.S. Preus, *From Shadow to Promise: Old Testament Interpretation From Augustine to the Young Luther* (Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press, 1969); W.G. Kümmel, *The New Testament: The History of the Investigation of Its Problems*, 2. izd. (Nashville: Abingdon Press, 1972); G. M. Hyde, ur., *A Symposium on Biblical Hermeneutics* (Washington, D.C.: Biblical Research Committee, General Conference of Seventh-day Adventists, 1974).

2 G. Ebeling, "Church History Is the History of the Exposition of Scripture", u *The Word of God and Tradition* (Philadelphia: Fortress Press, 1968), str. 11-31.

Suvremena kriza oko autoriteta Biblije suštinski je jednaka s krizom objave u suvremenoj teologiji. Dubina i veličina krize fenomen je koji je iznikao kao rezultat konfliktnih metoda tretiranja i razumijevanja Pisma u suvremenoj teologiji. No sve ovakve metode ili modele biblijske interpretacije valja konačno ispitati uz pomoć biblijskog samosvjedočanstva.

Unutarnje temeljne osnove

Petrovo svjedočanstvo

Biblija pruža vlastite metode i temelje za razumijevanje poruke koju sadrži. Budući da Biblija sama za sebe tvrdi da je Božja Riječ, ona nudi i pravila prema kojima se ove tvrdnje i potvrđuju. Petar je izrekao jednu od ovih tvrdnji, a ona se odnosi na podrijetlo Biblije te i na njezinu narav: "Tim držimo vrlo sigurnim sve proroštvo. Vi dobro činite što upirete u nj pogled kao u svjetiljku koja svijetli u tamnome mjestu dok ne osvane dan i dok se ne pomoli Danica u vašim srcima. Prije svega ovo znajte: nijedno proročanstvo sadržano u Pismu nije stvar samovoljnog tumačenja, jer nikad neko proročanstvo nije došlo od ljudskog htijenja, nego su ljudi govorili od Boga, potaknuti od Duha Svetoga." (2. Petrova 1,19-21) Petar je upozorio da se "nijedno proročanstvo iz Pisma" ne može tumačiti kako je komu volja, premda bi netko mogao pasti u kušnju da se upusti u neka vlastita tumačenja. Petar se odlučno protivi ideji da bilo tko "samovoljno tumači" Pismo, misleći pritom da prorok ne unosi vlastite zamisli u danu mu vijest a da se čitatelj ne upušta u tumačenja bez vodstva Svetoga Duha.³

Petar je čitatelje izvijestio i o podrijetlu proroštva: "Nikad neko proročanstvo nije došlo od ljudskog htijenja, nego su ljudi govorili od Boga, potaknuti Svetim Duhom." "Proročka riječ" dolazi od Boga na poticaj Svetoga Duha. To znači da "proroštvo" ili "proročanstvo iz pisma" ili "proročka riječ", poslužimo li se Petrovim izrazima, nije plod ljudske meditacije ili misli; to jest nikada ne nastaje na ljudski poticaj, već svoj izvor ima u Bogu koji se poslužio Svetim Duhom da nadahne svoje proroke svojom viješću. Izvor proroštva, moramo zaključiti, počiva u Bogu. Proroštvo je božanskog podrijetla.

³ D.H. Wheaton, "2 Peter", u *The New Bible Commentary, Revised*, ur. D. Guthrie (Grand Rapids, Mich.: Eerdmans 1970), str. 1254.

Izraz *proroštvo*, onako kako ga Petar upotrebljuje, ne svodi se samo na proročanski dio Pisma.⁴ Petoknjžje ili pet Mojsijevih knjiga, koje se nazivaju i Torah, u hebrejskom se kanonu nikada nisu smatrale manje nego Proroci, koji pripadaju u drugi dio hebrejskog kanona. Smatralo se da je Mojsije pisac Petoknjžja, a njega u Novom zavjetu nazivaju prorokom.⁵ Cijelo Pismo nosi proročku koncepciju.⁶ I Petar je kao i David izrazio uvjerenje da njegove riječi potječu od Svetoga Duha: "Jahvin duh govori po meni, njegova je riječ na mom jeziku." (2. Samuelova 23,2) Najposlije u novozavjetno su vrijeme Židovi smatrali daje Stari zavjet kao cjelina nadahnut Svetim Duhom.⁷

Pavlovo svjedočanstvo

I Pavao se priključio Petru priznajući da je Pismo božanskog podrijetla nastalo djelovanjem Svetoga Duha. Kad je Pavao pisao Timoteju, izrekao je odlučnu tvrdnju da je nastalo pod božanskim nadahnućem. "Svako je Pismo od Boga nadahnuto i korisno za pouku, za karanje, za popravljavanje i odgajanje u pravednosti." (2. Timoteju 3, 16) Grčka riječ za ekvivalent "pod božanskim nadahnućem" glasi *theopneustos*, što je ustvari glagolski pridjev ili particip. Glagolski pridjevi koji završavaju na *-tos* mogu imati i aktivno i pasivno značenje. Ako se ovaj glagol nalazi u aktivnom obliku, onda mu je značenje "dišući Bog" (Bog koji diše), a to je onaj koji proizvodi misli o Bogu; ako je u pasivu, onda je njegovo značenje "udahnut od strane Boga" (Bog ga je udahnuo), a to znači da ga je Bog inspirirao, nadahnuo.

Nema sumnje da u 2. Timoteju 3,16 *theopneustos* stoji u pasivu, jer kad god se glagolski pridjevi koji završavaju na *-tos* kombiniraju s riječju koja znači Bog (*theo-*) redovito stoje u pasivu.⁸ Tako doslovno značenje glagolskog pridjeva *theopneustos* jest

4 C. H. Pinnock, *Biblical Revelation: The Foundation of Christian Theology* (Chicago: Moody Press, 1971), str. 57.

5 Vidi Lk 16,29; 24,27; Iv 5,45.46; Dj 3,22.

6 Vidi 1. Petrova 1,10-12. E. G. Selwyn, *The First Epistle of St. Peter* (London: Macmillan & Co. Ltd., 1946), str. 134, predlaže da se izraz "proroci" upotrijebljen u 1. Petrovoj 1,10 bez člana, odnosi na širi krug ljudi no što su starozavjetni proroci, u koji su uključeni i novozavjetni proroci.

7 D. Patte, *Early Jewish Hermeneutic in Palestine* (Missoula, Mont.: Scholars Press, 1975), str. 21-23.

8 J. N. D. Kelly, *A Commentary on the Pastoral Epistles* (New York: Harper & Row Publishers, 1963), str. 125, 126, 201-201; B. B. Warfield, *The Inspiration and Authority of the Bible* (Philadelphia: The Presbyterian and Reformed Publishing Company, 1970), str. 245-296.

"na Božjem dahu"⁹ ili "Bogom nadahnut".¹⁰ Stoga ako prevedemo "nadahnut" a ne navedemo izvor nadahnuća kao što je to učinjeno u prijevodu *The New English Bible*, onda ne izražavamo oba vida sadržana u samom izrazu. "Pogrešno je izostaviti božanski element iz izvora koji u sebi sadrži *theo*."¹¹ Izvor nadahnuća ključni je element u "pravoj doktrinarnoj formulaciji inspiracije".¹² Izvor nadahnuća je Bog, a ne ljudski um. Pavao je potvrdio da Pisma imaju svoje izvorište u Bogu i da kao takva nose u sebi i božanski autoritet; ona nisu rezultat puke ljudske reakcije na božanski utjecaj. Biblijsko nadahnuće rezultat je "Božjeg daha" (nadahnuća).¹³

Izraz "svako je Pismo" (KS) ili "sve je Pismo" (Karadžić) prijevod je grčkog izraza *pasa graphē*. Imenica *graphē* nikada se u Novom zavjetu (kad se o tome govori) ne upotrebljuje za označavanje pojedine knjige iz Biblije.¹⁴ Ništa Pavla nije spriječilo da u tome smislu ne upotrijebi ovaj izraz u 2. Timoteju 3,16. Međutim, vrlo je mala vjerojatnost da je Pavao u ovom tekstu upotrijebio ovako skućeno značenje. Vrlo je važno izraz *pasa graphē* prevesti kao "svako Pismo" ili "sve Pismo". Pojam "svako Pismo" podrazumijevao je kao "svaki dio Pisma"¹⁵ podjednako, to jest imao je u vidu različite dijelove Biblije pa je rekao da je nadahnuće od Boga ma o kom se dijelu radilo. S druge strane, ako Pavao misli "sve Pismo", onda jasno daje znati da se ono što je rekao odnosi na cijelo Pismo njegova vremena. Premda su jači dokazi na strani prijevoda "sve Pismo", ijedan i drugij jasno govore da je sve što se zove Pismo nastalo Božjim nadahnućem. Pavlovo gledište ne podupire ideju da postoji i Pismo koje nije nastalo djelovanjem Božje inspiracije. Pismo nije plod ljudskoga genija, ljudskoga uma ili ljudskog istraživanja, već je ono nastalo "Božjim dahom" (nadahnućem).

9 C. Brown, "Scripture", u *Dictionary of New Testament Theology* (Grand Rapids, Mich.: Zondervan, 1978), 3:491.

10 W. F. Arndt i F. W. Gingrich, *A Greek-English Lexicon of the New Testament* (Chicago: The University of Chicago Press, 1960), str. 357.

11 Brown, "Scripture", 3:491.

12 G. Schrenk, "Graphō", TDNT 1:757.

13 U riječi *theopneustos*, u prvom redu, nalazi se misao da je Pismo "nadahnuće od/pomoću Boga", jer su riječi u grčkome jeziku koje završavaju na *-tos* i udružene su s *-theo* uglavnom u pasivu.

14 Schrenk, "Graphō", str. 754.

15 Isto.

Potporna biblijskog svjedočenja

Budući da je nastalo "božanskim nadahnućem", Pismo drži Boga za svog Autora; pa ipak do nas dolazi posredovanjem jezika i osobnih karakteristika nadahnutih pisaca. Misao i sadržaj Biblije božanskog su podrijetla; jezik kojim je pisana pripada čovjeku. "Biblijski pisci bili su Božji pisari, a ne Božje pero."¹⁶ Bog je proroke nadahnuo mišlju¹⁷ i pristao da se "beskonačne ideje"¹⁸ odjenu u ljudske oblike komuniciranja. Rečenični sadržaj istine i otkrivenje ovog rečeničnog sadržaja ljudskom oruđu djelo je božanskog otkrivenja. Nakon što je primio božansko otkrivenje, ljudski je pisac nadahnut Svetim Duhom kako bi točno i s autoritetom prenio na ljudski jezik ove božanske misli i ideje. "Biblijski su pisci morali ljudskim jezikom izreći svoje ideje."¹⁹ Tako su "bezgranične ideje" što ih je Bog otkrio izrečene "ograničenim sredstvima".²⁰

E. G. White je ustvrdila da "Biblija upućuje na Boga kao na svog autora; no ipak pisale su je ljudske ruke različitim stilovima svojih različitih pisaca. Sve otkrivene istine "nastale su Božjim nadahnućem (2. Timoteju 3, 16); a ipak su izražene ljudskim riječima."²¹ Tako je Biblija nedjeljiva božansko-ljudska kombinacija. E.G. White nadalje kaže: "Biblija sa svojom od Boga danom istinom a izraženom ljudskim jezikom predstavlja svezu božanskog i ljudskog. Ovakva sveza živi u naravi Krista, koji je bio i Sin Božji i Sin čovječji. Ovo je biblijska istina, kao što je bila i Kristova istina, da je "Riječ tijelom postala i nastanila se među nama" (Ivan 1,14).²² Analogija s nerazrješivom unijom Kristove božanske i ljudske naravi, kad se primijeni na božansko-ljudsku narav Biblije, upućuje na njezinu prirodu i njezin autoritet. Autor Biblije jest Bog. Ona je Božja pisana Riječ kao što je Isus Krist živa Božja Riječ. Sam Isus potvrdio je da se "pismo ne može uništiti". (Ivan 10,35) Autoritet Pisma jednak je Isusovom autoritetu.

16 E. G. White, *Selected Messages*, sv. 1. (Washington D.C.: Review and Herald, 1958), str. 21.

17 Isto.

18 1SM 22.

19 1SM 19.

20 1SM 22.

21 E. G. White, *The Great Controversy*, (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1888), str. vi.

22 Isto.

Nadahnuće i jedinstvo Pisma

Ključ jedinstva ili koherentnosti Pisma leži u jedinstvenosti njegovog Autora. Izvor jedinstva Starog i Novog zavjeta, a i međusobnog jedinstva obaju Zavjeta, nalazi se u sigurnosti da su oba nastala nadahnućem istog Svetog Duha. John Knox zamijetio je prilično umjesno: "Ako i postoje neka nejasna mjesta, Sveti Duh, koji nikada sam sebi ne proturječi, razjašnjava na drugim mjestima ova nejasna mjesta: tako na kraju ne ostaju više nikakve sumnje, osim za one koji se uporno trude da ostanu neznalice."²³ Uvodni reci Poslanice Hebrejima istaknuli su ovu činjenicu: "Bog koji je nekoć u mnogo navrata i na mnogo načina govorio ocima po prorocima, na kraju, to jest u ovo vrijeme, govorio nam je po Sinu, koga je postavio baštinikom svega i po kome je stvorio Svijet." (Hebrejima 1,1.2)

Jedinstvenost Pisma je moguća zato što je isti Autor u prošlosti govorio preko proroka, a sada govori preko Sina. U isto vrijeme unutar jedinstvenosti postoje i različitosti. Bog je "na mnoge i različite načine" tijekom dugog vremenskog razdoblja govorio preko raznih nadahnutih pojedinaca.

Nadahnuće i ljudsko oruđe

Pozorni istražitelj Biblije izbjegavat će dobro poznatu praksu isticanja jedinstvenosti Pisma. Među brojnim uzrocima različitosti nalaze se i prorokovo iskustvo, naobrazba, podrijetlo, jezik i percepcija istine. Služeći se različitim osobnim karakteristikama pojedinca, Bog je tako prenio božanske istine da je "ljudski način izražavanja postao Božja Riječ".²⁴ "Ova različitost (iskustva kod biblijskih pisaca) proširuje i produbljuje spoznaju koja je izišla na vidjelo da udovolji potrebama različitih umova."²⁵

Isticanje različitosti pojedinih predmeta i dijelova tih predmeta koje su naširoko prikazali različiti nadahnuti pisci samo otkriva činjenice a i nužan je dio biblijske interpretacije. Pa ipak, biblijska jedinstvenost očituje se i u razlikama. (1. Korinćanima 12, 4-6) Poruke različitih pisaca toliko su bliske jedne drugima da ne bi bilo moguće nijednu od njih valjano razumjeti bez one druge, baš kao što se Stari zavjet ne može valjano razumjeti bez

²³ John Knox citiran u Pinnock, *Biblical Revelation*, str. 98.

²⁴ 1SM 21.

²⁵ 1SM 22.

Novog, a i Novi bez Staroga zavjeta.²⁶ Oba zavjeta čine nedjeljivu cjelinu,²⁷ ovise jedan o drugom i jedan drugoga rasvjetljaju.²⁸

Analogija vjere i nadahnuće

Prirodna posljedica biblijske jedinstvenosti jest analogija vjere. Izraz "analogija vjere" proistječe iz Pavlova izraza "u omjeru s vjerom" (Rimljanima 12,6), a koja sadrži grčke riječi *analogian tēs pisteōs*. Konceptom analogije vjere služimo se da iskažemo istaknuto "duhovno jedinstvo, veliku zlatnu nit koja se provlači kroz cijelu (Bibliju)".²⁹ Zahvaljujući ovoj duhovnoj jedinstvenosti opširno se može prikazati temeljno slaganje misli, učenja i doktrine, ako se poslužimo hermeneutičkim načelom samointerpretacije Pisma. Ovo znači da je Bog kao Autor Biblije već od početka vidio kraj i predvidio budućnost, što nije mogao nijedan nadahnuti pisac, te je na stranicama Pisma upozorio ljudski rod na ovu budućnost. Nadahnete riječi Biblije ne treba razumjeti kao običnu ljudsku riječ, uvjetovanu jezikom, oblikom misli ili književnom shemom mjesta i vremena pojedinih pisaca dokumenata koji sačinjavaju kanon Pisma. Premda se Bog obraćao pojedinim generacijama (onima koje su živjele u vrijeme pisaca biblijskih knjiga), On je znao da će i buduća pokoljenja, koja budu čitala Božju Riječ, morati razumijevati u njoj bit misli, učenja i doktrine koje nadilaze ograničene lokalne okolnosti u kojima su ove misli nastale. "Čovjek je pogrešiv, no Božja Riječ je nepogrešiva"³⁰ i stoga je "stalno treba proučavati".³¹

E. G. White, *Colporteur Ministry* (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1953), str. E. G. White, *Christ's Object Lessons* (Washington D.C.: Review and Herald, 1900) str. E. G. White, *Child*

26 E.G. White ističe da se "vrata Novoga zavjeta otključavaju ključem Staroga zavjeta"; a u sljedećoj rečenici ona kaže: "Novi zavjet objašnjava Stari." E. G. White, *Evangelism*, (Washington D.C.: Review and Herald, 1946), str. 579. "Stari zavjet baca svjetlost na Novi, a Novi na Stari... Oba, i Stari i Novi, iznose istinu koja će trajno objavljivati nove dubine značenja." E. G. White, *Counsels to Teachers*, (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1913), str. 462, 463. (vidi E. G. White, *The Acts of the Apostles*, (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1911), str. 381; Ev 578.)

27 "Stari i Novi zavjet su nerazdvojni, jer oba su naučavanje Kristovo." Ellen G. White Comments, 5BC 1094.

28 "Vidjela sam da je Božja Riječ u cijelosti savršeni lanac, jedan se dio nastavlja na drugi i objašnjava ga." E. G. White, *Early Writings*, (Washington D.C.: Review and Herald, 1882) str. 221.

29 1SM 20.

30 1SM 416.

31 GC 69.

Guidance, (Nashville, Tenn.: Southern Publishing Association, 1954), str.

Proroci kao Božji glasnogovornici obraćali su se i svojim suvremenicima a i najavljivali su događaje koji će se ostvariti u dalekoj budućnosti. 1. Petrova 1,10-12. I sami proroci čeznuli su za razumijevanjem vlastitih riječi.³² U tome možda leži još dublje značenje i još veća važnost nadahnute riječi Pisma³³ koja se zbog svog božanskog podrijetla može protumačiti jedino nekim drugim tekstom iz Pisma koji se bavi istom tematikom.

Stoga na Bibliju treba gledati kao na knjigu koja sama sebe tumači (komentira).³⁴

Nadahnuće i uzvišeni autoritet Pisma

Načelo "Samo Biblija"

Protestantsko načelo "Samo Biblija" (*sola scriptura*), često citirano kao "načelo Pisma", bio je ratni poklič reformacije. On u sebi sadrži vrhovni i nepogrešivi autoritet Svetoga pisma, a isključuje svaki ljudski autoritet kad je riječ o "standardu karaktera, otkrivatelju doktrine i mjerilu iskustva". Temelji se na priznavanju biblijske inspiracije, biblijske cjelovitosti, biblijskog kanona i uzvišenog autoriteta. E. G. White je istaknula da ne smijemo imati ni jedan drugi credo osim Božjeg nepogrešivog Pisma: "Biblija je naš pravilnik vjere³⁵ i discipline."³⁶ Istaknula je da će u posljednje dane "Bog imati na zemlji narod koji će držati Bibliju, i samo Bibliju, kao standard svake doktrine i temelj svake reforme".³⁷ Adventisti, uopće, odbili su prihvatiti da izvanbiblijske norme kao što su tradicija, creda, znanost, filozofija ili neke izvanbiblijske religije itd. (bilo da se radi o pojedinoj ili svima uopće) određuju vjeru, doktrinu i reforme, već su uzeli Bibliju kao mjerilo "vrhovnog autoriteta"³⁸ kada je riječ o navedenim pojmovi-

32 "Proroci kojima su objavljeni ovi veliki prizori težili su razumijevanju njihova smisla." E. G. White, *Education*, (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1903), str. 183.

33 "Biblija je sam svoj tumač. Jedan tekst postaje ključem što otključava drugi i na taj će način svjetlost obasjati *sakriveno značenje* riječi." E. G. White, *Fundamentals of Christian Education*, (Nashville, Tenn.: Southern Publishing Association, 1923), str. 187.

34 Isto.

35 GC vii.

36 1SM 416.

37 GC 595.

38 "Trebamo prihvatiti Božju Riječ kao najviši autoritet." E. G. White, *Testimonies*, sv. 6. (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1903), str. 402. (1T, 2T itd.)

ma. Preporuča nam se da i mi stavimo naglasak na isto: "U naše vrijeme... potrebno se vratiti velikom protestantskom načelu - Biblija i samo Biblija kao pravilo vjere i dužnosti."³⁹ Adventisti su u povijesti zauzimali reprezentativan i dosljedan stav da je Biblija naše *jedino* nepogrešivo pravilo vjere, učenja, reformi i prakse.⁴⁰

Iktus koji se stavlja na Bibliju kao na vrhovni autoritet tjera nas da kažemo nekoliko riječi o mjestu i svrsi spisa E.G. White. Adventisti sedmoga dana vjeruju da su spisi E. G. White nastali inspiracijom Svetoga Duha kao što je to bio slučaj i s biblijskim prorocima. Nadahnuti spisi Božjeg vjesnika upućeni Adventističkoj crkvi, kako sama E. G. White kaže, nisu nikakav nadomjestak za Bibliju,⁴¹ niti predstavljaju bilo kakav dodatak biblijskom kanonu. Sama E. G. White smatra daje Biblija "mjerilo svake inspiracije"⁴² i "mjerilo iskustva".⁴³ Kad je riječ o odnosu njenih spisa prema uzvišenom autoritetu Biblije, ona je eksplicitno izjavila: "Ljudi su se slabo osvrtnali na Bibliju pa je Bog dao manje svjetlo koje će ljude i žene voditi k većem svjetlu."⁴⁴ Budući da su njezini spisi nadahnuti kao i sama Biblija, oni su svjetlo kao što je i Biblija svjetlo, ali nikako nisu dodatak Pismu niti imaju veću važnost od Pisma. Svrha nadahnutih svjedočanstava E. G. White jest da usmjeri ljude k većem svjetlu, ka Bibliji, i da njenom važnošću prožme ljudski um.⁴⁵

Zbog kvalitete nadahnutih spisa E. G. White, adventisti sedmog dana potvrđuju da ovi spisi imaju veći autoritet od svih drugih spisa osim Biblije. Njezini su spisi u podređenom položaju u odnosu na Bibliju, a svrha im je omogućiti čitatelju da bolje razumije njezinu poruku,⁴⁶ da uzdignu njezinu poruku,⁴⁷ da usmjere

39 GC 204, 205. E. G. White također kaže: "Samo Biblija treba biti naše pribežište" (E. G. White, *That I May Know Him*, (Washington D.C.: Review and Herald, 1964) str. 342) te da je "Biblija, i samo Biblija, naše pravilo vjere" (CSW 84).

40 Prikladni pregled ovog predmeta nalazimo u L. E. Froom, *Movement of Destiny* (Washington, D. C.: Review and Herald, 1971), str. 91-106.

41 Zamijetimo što E. G. White ističe: "Duh nije nikada dan - niti može ikada biti udijeljen - da bi nadomjestio Bibliju; jer Pismo jasno svjedoči da je Riječ Božja mjerilo prema kojem se ispituje svako učenje i iskustvo." GC vii.

42 Istinsko kršćanstvo prihvaća Božju Riječ kao bogatu riznicu nadahnute istine i mjerilo svakoga nadahnuća." GC 193.

43 Isto, str. vii.

44 E. G. White, *Colporteur Ministry* (Mountain View, Calif.: Pacific Press, 1953), str.125.

45 "Bog vas opominje, kara, savjetuje svjedočanstvima i nadahnjuje vaše umove važnošću istine svoje Riječi." 5T 665.

pažnju čitatelja na nju,⁴⁸ da upute čitatelja na zapostavljene istine,⁴⁹ da argumentiraju već otkrivene nadahnute istine,⁵⁰ da probude um i na njega ostave dojam,⁵¹ da vrate ljude k Bibliji,⁵² da upozore na biblijska načela⁵³ i pomognu njihovoj praktičnoj provedbi u život.⁵⁴ Nije stoga čudo što spisi E. G. White zauzimaju među adventistima posebno mjesto. E. G. White uporno tvrdi da njezina djela "nisu dana kao nadomjestak Bibliji" niti "kao nekakav dodatak Bibliji".⁵⁵

Pismo, vlastiti tumač

Nadaleko priznat zaključak izveden iz načela "Samo Biblija" dao je novo načelo: "Pismo, vlastiti tumač". Načelo "Samo Biblija" (*sola scriptura*) formalno potvrđuje da je Biblija svoj vlastiti komentator.

I sam Isus Krist, uzor svakome vjerniku, (1. Petrova 2,21) primijenio je ovo načelo kad je jednom prigodom počeo od Mojsijevih knjiga pa kroz cijeli Stari zavjet "tumačiti" učenicima "što se na njega odnosilo u svim Pismima". (Luka 24, 27) Apostol Pavao je preporučio⁵⁶ da se duhovne stvarnosti "izražavaju duhovnim pojmovima"⁵⁷ (1. Korinćanima 2,13. K.J.V.). Čini se kako je ideja ove preporuke da se duhovne stvari objašnjavaju i tumače na temelju nadahnute Božje Riječi. Petar na to upozorava pišući: "Nijedno proročanstvo sadržano u Pismu nije stvar samovoljnog tumačenja." (2. Petrova 1,20) Ovdje se pojam "proročanstvo" ne

46 Isto, str. 663.

47 Isto, str. 665.

48 Isto, str. 663.

49 Isto.

50 Isto, str. 665.

51 Isto.

52 Isto, str. 663.

53 Isto, str. 664, 665.

54 Isto, str. 666, 667.

55 Isto, str. 663.

56 Particip *sugkrinontes* može također biti preveden kao "interpretirajući" (R.S.V., N.A.B.), a što je značenje koje se dosljedno nalazi u Septuaginti. Post 40,8,16,22; 41,12,15; Sud 7,15; Dan 5,12; 7,15. Arndt and Gingrich, *A Greek English Lexicon of the New Testament*, str. 782.

57 Riječ *pneumatikois* može biti ili muškoga ili srednjega roda. Više se upotrebljuje u srednjemu rodu (K.J.V., N.A.B., J.B., N.A.S.B., N.I.V., R.S.V., Luther, itd.), dok se muški rod nalazi u R.S.V. i N.E.B. U prilog upotrebi ove riječi u srednjemu rodu navodi se epigramatičko načelo po kojem se usklađuju rodovi dvije riječi, kao što su *pneumatika* "duhovne stvari", i *pneumatikois* usko povezan sa *sugkrinontes* "udruživanje, interpretiranje". Prema kontekstu, prednost treba dati srednjemu rodu. L. Morris, *The First Epistle of Paul to the Corinthians* (Grand Rapid, Mich.: Eerdmans, 1963), str. 59.

razumijeva samo kao najava budućih događaja, već se ovdje misli na svaki nadahnuti izraz.⁵⁸

E. G. White često ponavlja i jako ističe ideju da je "Pismo svoj vlastiti komentator".⁵⁹ Ova se ideja pojavljuje i u obliku "Pismo kao vlastiti tumač".⁶⁰ Hermeneutička primjena ovog načela znači da "pismo tumači pismo, jedan tekst... (je) ključ... (za tumačenje) drugog teksta".⁶¹

"Neka Biblija bude svoj vlastiti komentator"⁶² glasi dosljedno upozorenje koje odražava načelo samointerpretacije Pisma, a toga su se načela držali i veliki reformatori. U. Zwingli "shvatio je da Biblija (kao Božja Riječ i jedino dostatno i nepogrešivo pravilo) mora biti vlastiti tumač".⁶³ W. Miller je primjenjivao ovo načelo a slijedio je "pravilo koje je Pismo činilo vlastitim tumačem";⁶⁴ ovog se načela trebaju držati svi adventisti koji trebaju biti "narod na zemlji koji drži Bibliju, i samo Bibliju, kao standard svakog učenja i kao temelj svake reforme".⁶⁵ Na temelju pravilne primjene ovog načela E. G. White je tvrdila: "Mišljenja učenih ljudi, znanstvene izvedenice, creda i odluke crkvenih koncila, ma kako brojne i neskladne bile Crkve što ih oni predstavljaju, nijedno od njih ili sve njih skupa glas većine ne treba smatrati dokazom za ili protiv bilo koje točke vjerovanja."⁶⁶ Jasna je stvar da se tumačenje Biblije kod adventista sedmog dana temelji na načelu iz doba reformacije koje glasi: "Pismo je svoj vlastiti tumač (*scriptura suo ipsins interpres*)."

Načelo "Pismo je svoj vlastiti tumač" priznaje da se Biblija mora tumačiti unutar same sebe i da jedan dio Pisma tumači drugi.⁶⁷ Stari i Novi zavjet bacaju svjetlo jedan na drugi.⁶⁸ Stari

58 Izl 7,1.; Lk 1,76.; Dj 15,32.; 1 Kor 14,3.24.25.

59 Ed 190; također, iste riječi u drugome kontekstu nalaze se u FE 187.

60 GC 521.

61 Ev 581.

62 E. G. White, *Child Guidance*, (Nashville, Tenn.: Southern Publishing Association, 1954), str.511.

63 GC 173.

64 GC 324.

65 GC 595.

66 Isto.

67 "Vidjela sam da je Božja Riječ u cijelosti savršeni lanac, jedan se dio nastavlja na drugi i objašnjava ga." EW 221.

68 "Stari zavjet baca svjetlost na Novi, a Novi na Stari. Svaki je objava slave Božje u Kristu. Oba iznose istine koje će neprestano otkrivati marljivome istražitelju nove dubine značenja." E. G. White, *Christ's Object Lessons* (Washington D.C.: Review and Herald, 1900) str.128.

zavjet je utjelovljeno evanđelje; Novi zavjet je široko objašnjeno evanđelje.⁶⁹ Stari zavjet je ključ koji otvara Novi zavjet;⁷⁰ Novi zavjet otključava misterije,⁷¹ slike i sjene⁷² Staroga zavjeta. I jedan i drugi podjednako su nužni,⁷³ jer oba sudjeluju u međusobnom tumačenju. Duhovne istine onakve kakve su otkrivene u Pismu ne treba tumačiti u svjetlu spoznaje dobivene iz bilo kog izvora (kao što su povijest, crkvena tradicija, filozofija, znanost, nebiblijske religije itd.) čiji se autoritet smatra većim ili barem jednakim autoritetu Pisma, nego u svjetlu samoga Pisma.

Načelo samointerpretacije Pisma - "Pismo svoj vlastiti tumač" - odbacuje zamisao da svatko može biti vlastiti tumač. Vjerna primjena ovog načela spriječit će nekritičko nizanje tekstova kako bi se udovoljilo nečijoj mašti. Kao što Stari zavjet tumači Novi, i kao što Novi zavjet tumači Stari, kao što jedan dio Pisma tumači drugi, tako je i jedan dio Pisma ključ za druge dijelove.⁷⁴ U svojoj općoj primjeni ovo načelo podrazumijeva da tekst koji služi kao ključ za druge tekstove bude jasan i da zbog različitih stupnjeva nejasnosti postoji potreba za tumačenjem drugih tekstova. Teške tekstove treba tumačiti uz pomoć jasnih.

Teški i nejasni dijelovi Pisma ne smiju se tumačiti uz pomoć *nekritičke* primjene nekog drugog dijela Pisma ili teksta - ovakav postupak može samo uroditi zbrkom i proturječjem.⁷⁵ Kad se služimo načelom samointerpretacije, uspoređujući i tumačeći jedne dijelove Pisma s drugim dijelovima ili tekstovima, moramo nastojati da proučimo samo one dijelove ili tekstove koji se bave istom problematikom.⁷⁶ Kad sa svih strana sagledamo određene

69 Isto.

70 "Duše će biti spašene... kada se vrata Novoga zavjeta otključaju ključem Staroga zavjeta." Ev 579.

71 "Evanđelje je ključ koji otključava njegove /starozavjetne/ tajne." COL 133 (1900).

72 "Trebamo pokazati njima /judima/ da je Stari zavjet isto tako Evanđelje u tipovima i sjenama kao što je Novi zavjet u svojoj otkrivenoj sili." 6T 392. "Stari je zavjet Evanđelje u slikama i simbolima. Novi je zavjet stvarnost." 2SM 104.

73 Nijedan ljudski autoritet nema pravo promijeniti položaj ovih vijesti /vijesti triju anđela/ više negoli zamijeniti Novi zavjet za Stari.... Jedan je isto tako bitan kao i drugi." Isto.

74 "Vodite umove mladih od istine ka istini, sve više gore, i pokažite im kako pismo objašnjava pismo, pri čemu je jedan tekst ključ za razumijevanje drugoga." Ev 581. Također vidi FE 187.

75 Primijetimo ovu opomenu: Da bi zadržali pogrešno učenje i nekršćansku praksu, neki će posezati za Pismom izdvojenim iz konteksta, možda citirati samo pola jednoga retka, samo da bi dokazali svoju tvrdnju, dok bi ostali dio retka pokazao da je značenje posve drugačije." GC 521.

dijelove Pisma, ili tekstove koji se bave istom problematikom, od komentatora se očekuje da dođe do istinskog značenja tog dijela Biblije i da rasvijetli njeno skriveno značenje.⁷⁷

Razmatrajući zajedno različite dijelove Pisma ili različite tekstove koji se bave istom tematikom, ne smijemo svesti proučavanje različitih dijelova samo na one koji pripadaju istom povijesnom razdoblju ili se događaju u istim okolnostima. Ovo je vječita kušnja u koju padaju oni koji se nalaze pod utjecajem škole povijesnog kriticizma, a koja stavlja naglasak na samo ljudski karakter biblijskih dokumenata.⁷⁸

Dopuštajući Pismu da bude vlastiti tumač, onaj bi tko se upustio u tumačenje Biblije morao, prema svojim mogućnostima, pokušati povezati u cjelinu sve što je rečeno po pitanju pojedinog problema u različito vrijeme i u različitim okolnostima.⁷⁹ Ovaj se proces opravdava na temelju činjenice da je Pismo nadahnuta Božja Riječ; ako se pravilno primijeni, neće nanijeti nepravdu različitim vidovima nekog problema o kojem su pisali različiti nadahnuti pisci.

Nadahnuće i objektivnost tumačenja

Tko god se upusti u tumačenje Biblije već ima, htio on to priznati ili ne, nekakvo predznanje. Nemoguće je biti apsolutno objektivni. Prisutna je stoga vjekovna kušnja svakog tumača Biblije da biblijskom tekstu pripiše neka mišljenja ili značenja koja autor teksta nikada nije izrekao vlastitim riječima. Da bi se ovo izbjeglo, netko je predložio načelo "prazne glave", proceduru kojom se čitatelj čuva od "učitavanja" (*eisegesis*) sadržaja koji ne pripadaju tekstu. Prema načelu "prazne glave" čovjek bi morao odbaciti sva ranije prihvaćena značenja i mišljenja i pristupiti tekstu s posve neutralnog stajališta, pa se tek onda upustiti u tumačenje Biblije. Ne traži li se time ipak nešto nemoguće? Ako tumač poznaje biblijske jezike, na primjer, on je već sigurno naučio značenje riječi i usvojio poznavanje gramatike i sintakse za koje

⁷⁶ "Istinsko značenje Pisma bit će evidentno kad uspoređujemo različite tekstove koji govore o istome predmetu." FE 187.

⁷⁷ Vidi fusnote 74 i 76.

⁷⁸ James D. Smart, *The Interpretation of Scripture* (Philadelphia: Westminster Press, 1961), str. 213.

⁷⁹ "Neka Biblija bude svoj tumač objedinjujući sve što je rečeno u vezi s određenim predmetom u različita vremena i u raznovrsnim prilikama." CG 511.

su učenjaci utrošili više stoljeća truda da bi do njih došli. Nitko se ne može otarasiti ovakve "mentalne prtljage". Načelo "prazne glave" teško bi se moglo obraniti.

Pa ipak, svaki bi tumač Biblije morao uložiti krajnji napor kako bi bio što je više moguće objektivan. Mora uložiti svjestan napor kod proučavanja stranog dijela teksta kako bi postao što je moguće svjesniji vlastitog predznanja i vlastitih pretpostavki te da bi stekao kontrolu koliko je god moguće nad vlastitim predrasudama. Ako želi doći do prave i istinite spoznaje, mora svim svojim snagama ušutkati vlastitu subjektivnost. Ovi su zahtjevi razumni sve dotle dok znače da tumač mora ušutkivati vlastite želje iz obzira prema ishodu tumačenja.

Tumač mora shvatiti da ne treba očekivati kako će se njegova moć razumijevanja pročitati ako ulaže svjestan napor da sebi osigura neutralno stajalište, pa čak ni ono koje je u skladu s Pismom. Čovjek može uznapredovati u razumijevanju Biblije kad doživi ponovno oblikovanje uma i srca i kad posvema upozna i razumije život preko onoga što čuje da Bog kaže u samome Pismu. Sam Bog putem Biblije i Svetoga Duha stvara kod tumača potrebne pretpostavke i stajališta nužna za razumijevanje Pisma. U Bibliji se srećemo s razumijevanjem Boga, samoga sebe, svoga bližnjega i svijeta koji nas okružuje, a tu jedinstvenu spoznaju ne možemo naći ni na kom drugom izvoru. Zbog apsolutnog i jedinstvenog otkrivenja iz Pisma, Biblija ne smije prenositi isključivo samu sebe, već treba prenositi mogućnost da se ovo otkrivenje razumije i prihvati. Prihvaćanje bilo koje spoznaje, dobivene iz nekog drugog izvora, kao osnove za razumijevanje poruke iz Pisma, može rezultirati pogrešnim razumijevanjem poruke.⁸⁰ Za tumačenje Biblije nužna je konstantna iluminacija Svetoga Duha.

Praksa korištenja pojedinih filozofskih pravaca (bilo da je riječ o aristotelijanizmu, hegelijanizmu, idealizmu, egzistencija-

80 U nekoliko navrata K. Barth je energično ustao protiv naglaska R. Bultmanna na funkciju egzistencijalističke filozofije i njegove ideje o "preliminarnom razumijevanju". O sukobu između Bartha i Bultmanna oko ideje o "predrazumijevanju" koje u velikoj mjeri odlučuje o tome što će netko pronaći u tekstu vidi Smart, *The Interpretation of the Scripture*, str. 47-53; R. Marlé, *Introduction to Hermeneutics* (New York: Herder and Herder, 1967), str. 58-66. E. Betti, *Die Hermeneutik als allgemeine Methodik der Geisteswissenschaften* (Tübingen: J. K. B. Mohr, 1962), gdje se oštro kritizira Bultmannov koncept "predrazumijevanja".

lizmu, itd.) kao preduvjet da se netko prihvati zadaće tumačenja i egzegeze znači postaviti nekakvu izvanjsku kategoriju kao nadautoritet Pisma i učiniti mu Pismo podložnim. Čini se da je ovdje prijašnje ljudsko samorazumijevanje, stečeno na osnovi filozofske pripreme za tumačenje, postalo kriterijem za prosuđivanje biblijske istine. Tako ljudsko samorazumijevanje stečeno na filozofskoj osnovi treba prepoznati i nazvati ga pravim imenom, jer ono na račun ljudskog autoriteta žrtvuje autoritet Pisma.⁸¹

Ljudska se subjektivnost, s druge strane, može nadvladati ako dopustimo da Bog progovori tumaču *u* tekstu i *kroz* tekst Pisma. Slušanje srcem i umom dovest će ga u takav odnos s Bogom u kojem će spoznati istinu; u ovakvom odnosu njegov vlastiti život ostaje otvoren za Božje spasonosno djelovanje kroz Isusa Krista i kroz prosvjetljujuću moć Svetoga Duha.

Ciljevi tumačenja Biblije

Na osnovi ovih bitnih temelja koji se tiču biblijske interpretacije - a to su narav Biblije, njezina jedinstvenost, autoritet i cjelovitost, uključujući i takve hermeneutičke postavke kao što su "Samo Biblija" i "Pismo svoj vlastiti tumač", možemo odrediti ciljeve biblijske interpretacije. Pravilna i primjerena biblijska interpretacija nastoji: (1) odrediti što je nadahnuti pisac kao Božje izabrano oruđe razumio a što namjeravao prenijeti slušateljima i/ili čitateljima svog vremena; (2) razumjeti i protumačiti dublje značenje i puniji smisao, određen ili koji se podrazumijeva, riječi proroka, bilo da je on toga bio svjestan ili ne;⁸² (3) ljudima i ženama

81 R. Bultmann, "The Problem of hermeneutics", u *Essays Philosophical and Theological* (New York: The Macmillan Company, 1955), str. 261. ne susteže se inzistirati da je tumaču zabranjeno razmotriti bilo što istinito "što se suproti istinama zapravo pretpostavljenim u svojem razumijevanju svijeta - razumijevanju koje daje smjer svim mojim aktivnostima". Ovdje je moderno i sekularno razumijevanje svijeta konačni autoritet i sudac istinitosti. Otuda i Bultmannova hitnost u uspostavi svog programa demitologizacije.

82 E. G. White objašnjava: "Proroci su prorokovali o ovim stvarima (tajnama koje su anđeli, proroci, kraljevi i pravedni ljudi željeli razumjeti), i oni su težili razumjeti to što su prorekli; ali im ta prednost nije dana. Oni su tako željeli vidjeti što mi vidimo i čuti što mi čujemo; ali nisu mogli." 6T 19,20. Čak i proroci koji su bili posebno prosvjetljeni Duhom nisu u cijelosti razumjeli značenje objava koje su im bile povjerene. Značenje se trebalo otkrivati iz doba u doba kada je Božji narod trebao uputu koja se tamo nalazila." GC 344. Proroci kojima su ti uzvišeni prizori objavljeni težili su da saznaju njihovo ("puno" PK 731) značenje." Ed 183. "Jedan je tekst ključ za razumijevanje drugoga i na taj način svjetlo će obasjati skriveno značenje riječi." FE 187. (Svi naglasci dodani.)

našeg doba prevesti i prenijeti formu i sadržaj Biblije (ljude našeg doba upoznati s formom i sadržajem Biblije).

Izvornik: *Understanding the Living Word of God* (Mountain View: Pacific Press, 1980), str. 66-82.

S engleskog preveo: *Naum Stojšić*

SUMMARY:

Biblical Foundations for Understanding.

Although there are many different attempts to understand the Bible, it goes beyond the purpose of this article to describe these manifold attempts and their results. However, we find it difficult to escape the conclusion, at least in general terms, that the entire history of the Christian church is the history of the interpretation of the Bible. This observation only adds to the importance of proper foundations for understanding Scripture. In this article the author primarily discusses the question of inspiration and concludes that all the methods or models of biblical interpretation are ultimately to be tested by the self-testimony of the Bible.